

Recenzje

Piotr Kieniewicz MIC, *Człowiek niewygodny, człowiek potrzebny. Dyskusja antropologiczna w bioetyce amerykańskiej*, Lublin 2010, ss. 349.

W założeniach badawczych omawianej rozprawy jej autor stawia sobie jako główne zadanie „wydobyć wątki istotne dla dyskusji nad człowiekiem i jego rolą w bioetyce” (s. 29), dążąc do tego, aby ukazać „istotę toczzonego nad człowiekiem sporu” (tamże) na gruncie antropologii amerykańskiej. W ramach założeń badawczych wyróżniona została też specyfika metodologiczna bioetyki amerykańskiej. Jej wyznacznikami są: etyczny wymiar tej dyscypliny, jej związek z medycyną w powiązaniu ze współczesnymi prądami filozoficznej antropologii oraz kontekst kulturowy. W kontekście tych założeń wskazano kilka elementów współzależności kulturowej, które stanowią charakterystyczne uwarunkowania rozwoju amerykańskiej bioetyki: pluralizm i indywidualizm światopoglądowy, chrześcijańskie korzenie amerykańskiego społeczeństwa i praktyczny relatywizm wobec norm moralnych, optymizm i niechęć wobec aksjologicznych koncepcji zewnętrznych. Sytuacja ta stanowi charakterystyczny wymiar amerykańskich po-

głądów antropologiczno-bioetycznych, których uwzględnienie świadczy o poprawności metodologicznej omawianej rozprawy.

Określony w tytule problem ks. P. Kieniewicz rozwinął w pięciu rozdziałach omawianej rozprawy, poprzedzonych *Wprowadzeniem* i zwięzłymi *Zakończeniem*. Zestawiając ową treść z tytułem, można mieć wątpliwości natury metodologiczno-formalnej co do precyzji samego tytułu. Pasuje on bowiem bardziej do powieści czy zbioru poezji niż do opracowania analityczno-naukowego. Wprawdzie można traktować go jako swego rodzaju „prowokacyjne” sformułowanie tytułu, ale sądzę, że w tym przypadku nie jest to zbyt zasadne. Także podtytuł omawianej rozprawy chyba nie jest zbyt precyzyjny. Winien bowiem doprecyzować treść i sposób interpretacji zawarty w tytule. Natomiast użyte tu sformułowanie „Dyskusja antropologiczna...” chyba raczej „rozmywa” założenia merytoryczne tego opracowania. Autor przecież nie skupia się na opisowej charakterystyce samej „dyskusji”, lecz zamierza ukazać treść i problematykę podejmowaną w tejże dyskusji ze wskazaniem wartościowania i postaw wobec ludzkiego życia. Uwagi te są oczywiście wyrazem osobistych odczuć recenzenta i zasadniczo nie

podważają merytorycznej wartości omawianej pracy, choć w moim przekonaniu jej autor winien zatroszczyć się o bardziej metodologiczne podejście przy formułowaniu nazewnictwa problematyki podejmowanych analiz.

Pierwszy rozdział recenzowanej rozprawy nosi tytuł „Początki bioetyki”. Autor w sposób opisowy scharakteryzował tu „rodzenie się” bioetyki na gruncie amerykańskim. Wychodząc od opisu kontrowersyjnych badań biologiczno-medycznych w USA i formowania się komisji bioetycznych, scharakteryzował amerykańskie prawodawstwo w tym zakresie i jego deformacje oraz wpływ rozwoju technicznego na wizję bioetyki jako nowej dziedziny nauki. W rozdziale drugim, zatytułowanym „Bioetyka jako etyka”, przedstawione zostały podstawy etyczne analiz i ocen problemów biologiczno-medycznych. Mamy tu analityczną charakterystykę takich zagadnień, jak: metodologia, moralność czynu, „redukcyjne koncepcje bioetyczne” oraz „spór o system wartości”. Wprawdzie *explicitio terminorum* stanowi fundamentalne zadanie analizy naukowej, lecz w tym przypadku też rodzą się pytania, czy przy tak sformułowanym tytule rozprawy i jej założeniach merytoryczno-badawczych trzeba zaczynać owe analizy „od wyjaśnienia pojęć”(?). Należy zgodzić się z tym, że wyjaśnienie tytułowego zagadnienia wymagało historyczno-aksjologicznego usytuowania analizowanej problematyki. Stąd też można uznać zasadność tych dwóch pierwszych rozdziałów, które stanowią swoiste wprowadzenie do dalszych analiz.

Trzeci rozdział swej rozprawy ks. P. Kieniewicz zatytułował: „Człowiek jako osoba”. Rozwijając tak określone zagadnienie, najpierw wyjaśnia pewne „zamieszanie terminologiczne”, następnie ukazuje

człowieka w trzech kryteriach: gatunkowym, psychologiczno-funkcjonalnym i ontycznym. W ostatniej zaś części tego rozdziału definiuje godność osoby ludzkiej w jej wymiarze wolnościowo-autonomicznym. Rozdział ten stanowi antropologiczną bazę do bardziej szczegółowych analiz problemów ludzkiego zdrowia i życia. Tym zagadnieniom poświęcony jest rozdział czwarty – „Prawa pacjenta”. Autor skupia się tu na trzech podstawowych prawach pacjenta „obecnych” w dyskusji amerykańskich bioetyków. Są to: prawo do szacunku, prawo do życia oraz prawo do godnej śmierci. Oprócz tych praw – „na marginesie” – omówione zostało prawo medyka do sprzeciwu. Rozdział ten zawiera charakterystykę postrzegania i wartościowania na polu amerykańskim bardzo ważnych i aktualnych problemów ochrony ludzkiego życia, poczynając od poczęcia aż do śmierci. Zagadnienia omawiane w ostatnim – piątym – rozdziale zostały określone jako: „Niektóre obszary zmagania o ludzką godność”. Tymi „obszarami” są: eksperymenty badawcze i terapeutyczne, zapłodnienie pozaustrojowe, szczepionki z abortowanych dzieci, embrionalne komórki macierzyste oraz transplantacje. Z pewnością są to problemy dziś najbardziej newralgiczne nie tylko w Ameryce, ale na całym świecie. Współczesna ludzkość bowiem – zwłaszcza na terenach bardziej rozwiniętych – doświadcza zderzenia możliwości technicznych z normami moralnymi. W sposób wyjątkowy dotyczy to rozumienia i wartościowania człowieka oraz interpretacji jego uprawnień.

Lektura omawianej rozprawy ks. P. Kieniewicz potwierdza zasadność podjęcia tytułowego zagadnienia, jego niezwykłą aktualność oraz merytoryczne znaczenie zarówno na polu badań naukowych, jak i praktycznych zastosowań w poszanowa-

niu wartości i godności ludzkiego życia. Świadczy to także o badawczej wrażliwości jej autora oraz potrzebie poszerzenia pola naukowej argumentacji. Monografia ta stanowi niewątpliwie wyjątkową pozycję z zakresu bioetyki o „nachyleniu” teologicznym, i to nie tylko na płaszczyźnie życia chrześcijańskiego. Jest to właściwie pierwsze na rynku polskim monograficzne opracowanie, przybliżające stan badań i poglądów bioetyków amerykańskich. Ta aktualna i niezwykle ważna problematyka w ujęciu naukowców amerykańskich – tak w zakresie teorii, jak i praktyki – nie doczekała się dotychczas całościowego opracowania w Polsce; potrzebę tę trafnie i wiarygodnie wypełnia książka ks. P. Kieniewicza.

Omawianą monografię charakteryzuje badawcza rzetelność, analityczna wnikliwość, racjonalny krytycyzm, jak też syntetyczność formułowanych sformułowań. Świadczy to o kompetencjach badawczych jej autora, co potwierdza jego „dojrzałość” do bycia samodzielnym pracownikiem naukowym. Poszczególne zagadnienia osadzone są w poprawnie określonych źródłach, przyjęta zaś metoda i język są świadectwem starannego przygotowania do pracy badawczej. Monografia ks. P. Kieniewicza ukazuje również, że pozostaje on pod wpływem chrześcijańskiego personalizmu, sięgając do nauczania Magisterium Kościoła oraz współczesnej myśli filozoficznej. Szczególną cechą i wartością metodologiczną podjętych tu badań (jak też w innych publikacjach) jest odniesienie do metody personalistycznej, w ramach której osoba ludzka brana jest w swej ontologicznej i egzystencjalnej złożoności. Metoda ta pozwala też właściwie ująć doświadczenie osobiste jako przeżycie wspólnotowe. Takie podejście umożliwia również opisanie i zidentyfikowanie doświadczeń egzystencjalno-

-moralnych przy użyciu metod z zakresu fenomenologii, psychologii, socjologii czy nauk biologiczno-medycznych, które wspierają interpretację etyczno-teologiczną. Od strony zaś analizy treści podjętej problematyki personalistyczne podejście pozwoliło ukazać kolejne fazy myślenia teologiczno-naukowego, takie jak weryfikacja fenomenologicznie opisanych zjawisk i postaw wobec osoby ludzkiej w zakresie wartościowania ludzkiego życia w świetle danych Objawienia i nauki Kościoła. To zaś umożliwia odczytanie z Magisterium Kościoła poprawności aksjologicznego myślenia i postaw w zakresie mnożących się problemów bioetycznych. Odwołanie się do personalistycznej zasady interpretacji pozwoliło też autorowi omawianej rozprawy dokonać interesującego opracowania stanu świadomości, badawczych „zapotrzebowań” oraz życiowych postaw amerykańskich badaczy w zakresie problematyki bioetycznej. W konsekwencji książka P. Kieniewicza stanowi ważne i znaczące ubogacenie polskiej teologii moralnej w zakresie stanu wiedzy i kształtowania egzystencjalnych postaw wobec narastających wyzwań bioetycznych.

KS. JÓZEF ZABIELSKI

Krzysztof Ołdakowski SJ, *Media pod lupą*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2010, ss. 98.

Nie powinno się lekceważyć skutków oddziaływania mediów na człowieka. Ich wpływ z różną intensywnością i skutecznością obejmuje rozmaite obszary ludzkiej egzystencji. Należy we właściwym stopniu dostrzegać siłę współczesnych mediów i bezsilność ich użytkowników.